

2025-07-24

Arbetsmarkandsdepartementet

Remissyttrande, Etableringsboendelagen – ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35), betänkande av Utredningen om ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända

Sammanfattning

Ljusnarsbergs kommun anser

- det negativt att det kommunala självstyret inskränks genom flera av utredningens förslag,
- utredningen inte tillämpar finansieringsprincipen då kommunerna inte får ersättning för flera av utredningens förslag,
- att större beaktande av bostadssituationen vid fördelningen av nyanlända mellan kommuner medför sannolikhet av ett större relativt mottagande av nyanlända bland mindre kommuner med minskande kommuninvånarantal,
- kontinuerlig ändring av viktning i fördelningsmodellen skapar osäkerhet,
- att ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning avstyrks,
- att avbrutna anvisningar fortsatt ger rätt till etableringsboende avstyrks,
- det är positivt att anvisningskommun inte får anordna etableringsboende i annan kommun,
- att ingen rätt till etableringsboende när boende anordnas med annan författning även skall gälla andra huvudmän än kommunerna, samt
- att Arbetsförmedlingens bristande lokala närvaro i mindre kommuner ger mindre möjligheter till stöd för nyanlända.

Allmänna synpunkter

Ljusnarsbergs kommun är positiv till utredningens ambition om ökat kommunalt inflytande, flexibilitet och långsiktighet. Dock ser Ljusnarsbergs kommun med oro på den inskränkning av det kommunala självstyret ur en generellt utveckling som flera av utredningens förslag innebär, vilket dessvärre innebär en centralisering av makt i form av rätten till att besluta och en försämrad lokal demokrati.

Vidare utgår utredningens betänkande på högst osäkra prognoser vad gäller det antalet nyanlända till Sverige. Erfarenheterna från antalet nyanlända under mitten av 2010-talet hos såväl riket som Ljusnarsbergs kommun ger upphov till oro. Ljusnarsberg som en liten kommun fick relativt kommuninvånarantalet ta emot ett mycket stort antal nyanlända med

givetvis en stor påfrestning utifrån den lilla kommunens begränsade resurser. Därtill bör påtalas den i svenska samhället angivna stora risken att Ryssland skall inleda stridshandlingar mot ett av de spekulerade västra grannländer som föranlett en stor upprustning av den svenska försvarsmakten och ökat kommunalt ansvar för deltagande i totalförsvaret, innebär att det kan medföra en kraftig ökning av nyanlända om det sätts tilltro till ett nytt ryskt anfallskrig mot grannländerna.

Generellt innehåller inte utredningen något om de kommunala merkostnader som kommunalt mottagande av nyanlända innebär. Exempelvis tas inte upp de merkostnader för kommuner det medför i form av särskilt stöd till nyanlända inom förskola och skola. Av naturliga skäl medför mottagande av nyanlända barn ett ökat behov av stödinsatser. Det kan även antas att mottagande av nyanlända kan kräva sociala insatser exempelvis om nyanlända har traumatiska upplevelser. Oavsett detta bör en ankomst till ett annat land med annan kultur, andra normer etc medföra en omställning för den nyanlända som kan kräva sociala insatser.

I övrigt delar Ljusnarsbergs kommun Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) uppfattning som anges i deras yttrande på sidan 2 om att förslaget om ett kommunalt ansvar för att ordna etableringsboende medför ökade kostnader än med dagens ordning.

Ljusnarsbergs kommun önskar även påtala att det varit olyckligt att remisstiden för utredningens betänkande förlagts under sommar- och semestertid.

4 Gällande rätt och tillämpning

4.5 Ersättning till nyanlända

4.5.1 Ersättning till deltagande i arbetsmiljöpolitiska program

Ljusnarsbergs kommun vill lyfta fram utredningens konstaterande att "Samtliga ersättningsnivåer har dock varit oförändrade sedan den infördes 2010 och nyanlända med etableringsersättning på heltid är i dag mer eller mindre regelmässigt i behov av kompletterande försörjningsstöd (SOU 2024:41) (sidan 105). Detta innebär således en ekonomisk påfrestning för kommunerna.

7 En y lag och en ny förordningen etableringsboende för vissa nyanlända

7.3 Tillämpningsområde och prioritering vid anvisningar

Här skall konstateras att mottagandet av nyanlända kan bli större för kommuner än utredningsförslaget eftersom nyanlända som upphörts omfattas av Lag om mottagande av asylsökande m.fl. ej inkluderas när mottagningsbehovet beräknas, anvisningstal som regeringen beräknar och kommunal Migrationsverket beslutar om.

8 Fördelning av nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.1 Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen?

8.1.3 Nya kriterier

Ljusnarsbergs kommun ser med oro på utredningens förslag att bostadssituationen i högre utsträckning skall beaktas vid fördelning av nyanlända mellan kommuner. I kommuner med minskande kommuninvånarantal, i synnerhet och ofta mindre kommuner, har en god bostadssituation i det att det finns lediga bostäder. Därtill finns det ofta där oseriösa fastighetsägare som utnyttjar situationen med kommunalt mottagande av nyanlända. En

fördelningsmodell med ett större beaktande av möjligheten för att etablera sig på den ordinära bostadsmarknaden skulle med största sannolikhet innebära att mindre kommuner med vikande befolkningsunderlag skulle få ett relativt större mottagande av nyanlända. Då inte sällan arbetsmarknaden är svag i dessa kommuner finns en uppenbar risk att nyanlända efter mer eller mindre längre tid efter de etablerat sig i det svenska samhället flyttar till annan kommun. Kontentan av detta blir att den svagare anvisningskommunen får ett större ansvar för integreringen av nyanlända med tillkommande kostnader. Ur detta perspektiv är det av stor betydelse att bostadssituationen inte får en allt för stor betydelse vid anvisning av nyanlända. Denna synpunkt framför Ljusnarsbergs kommun utifrån historisk erfarenhet.

8.4 Fördelningsförfarande

8.4.2 En uppdaterad fördelningsmodell

Ljusnarsbergs kommun ser en problematik med att inte kriteriernas viktning regleras vid fördelningsförfarandet. Förvisso är det en fördel och nödvändighet med flexibilitet men att Migrationsverket skall göra ändringar i modellen för fördelning skapar osäkerhet samt försvårar förutsättningar och framförhållning för kommuner.

8.4.3 Ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning.

Ljusnarsbergs kommun delar SKRs avstyrkan i sitt yttrande till utredningens förslag.

9 Anvisningsförfarandet

9.3 Avbrutna anvisningar

9.3.2 Avbrutna anvisningar får ersättas med anvisning som omfattar en annan nyanländ

Ljusnarsbergs kommun motsätter sig ”att en nyanländ som omfattas av en avvisning till en kommun erhåller en rätt till etableringsboende i anvisningskommunen även i de fall den nyanlande väljer att initialt ordna ett eget boende i eller utanför anvisningskommunen. Det vill säga, den nyanlande erhåller en rätt till etableringsboende även i de fall rätten till etableringsboende inte nyttjats direkt” (sidan 229). Detta förslag innebär att en nyanlända som inte under exempelvis två år aldrig vistats i anvisningskommunen helt plötsligt hamnar under anvisningskommunens ansvar. Detta försvårar givetvis en kommuns planering och framförhållning gällande mottagande av nyanlända, det kan inte vara rimligt att en kommun skall behöva ha en förberedelse, en reserv, alternativa planer för mottagande av nyanlända utifrån att de eventuellt skulle vilja nyttja sin rätt till etableringsboende eller boende i annan kommun, det skapar en osäkerhet för en kommun att planera sitt mottagande av nyanlända, hur stort blir egentligen mottagandet av nyanlända?

9.9 Arbetsförmedlingen ska kartlägga kvotflyktingar innan anvisning

Utredningen föreslår att Arbetsförmedlingen efter kartläggning av den nyanländes möjlighet till sysselsättning, skall lämna rekommendation till Migrationsverket om en eller flera anvisningskommuner. Ljusnarsbergs kommun har stora betänkligheter kring om Arbetsförmedlingen har denna kompetens och som utredningen själv konstaterar på sidan 247 är de sammantagna effekterna av förslaget svårt att uppskatta.

10 Etableringsboende

10.2 Kommunernas ansvar för att ordna etableringsboende

10.2.1 Anvisningskommunen får inte ordna ett etableringsboende i en annan kommun

Ljusnarsbergs kommun ser positivt på att en anvisningskommun inte får ordna ett etableringsboende i en annan kommun.

10.4 En nyanländ som ordnar sin egen bostad behåller sin rätt till etableringsboende i anvisningskommunen

Ljusnarsbergs kommun avstyrker detta förslag enligt vad som anges i detta yttrande under 9.3.2 Avbrutna anvisning får ersättas med en anvisning som omfattar en annan nyanländ.

10.7 Ingen rätt till etableringsboende när boende ordnas med stöd av annan författning

Ljusnarsbergs kommun delar SKRs synpunkt i sitt yttrande att ”regleringen om att en nyanländ inte ska ha rätt till etableringsboende under den period kommunen ordnar ett boende med stöd av annan författning ska utvidgas till att också gälla om andra huvudmän svarar för logi”(sidan 6).

15 Justering av den statliga ersättningen till kommuner

Ljusnarsbergs kommun anser utredningens förslag inte ersätter kommunerna enligt finansieringsprincipen. Kostnader föranledda av anvisning av nyanlända som behov av ökade stödinsatser inom förskola och skola, tolkkostnader, ökat behov av försörjningsstöd, insatser via individ- och familjeomsorgen med mera behandlas inte alls av utredningen, varför denna kraftigt underskattar kostnaderna för kommunerna vid anordnande av etableringsboende och därmed erhåller inte kommunerna fullgod ersättning i enlighet med finansieringsprincipen. Begränsningen i utredningen till administrativa tillkommande uppgifter för kommunerna är inte tillfyllest ur ett ersättningsperspektiv.

18 Konsekvensutredning

18.2 Konsekvenser för integration

18.2.1 Betänkandet av kommunernas önskemål i fördelningen kan påverka förutsättningarna för integration både positivt och negativt

Utredningens konstaterar på sidan 347 ”det faktum att mottagandet kan bli kostsamt för kommuner i vilka det saknas goda förutsättningar till etablering på arbetsmarknaden, inte minst i form av utgifter för ekonomiska biståndet” Utredningen bekräftar med detta Ljusnarsbergs kommuns åsikt att den statliga ersättningen som föreslås inte fullt ut följer finansieringsprincipen.

18.2.2 Betänkandet av bostadssituationen i fördelningen av nyanlända kan få såväl positiva som negativa konsekvens för integrationen

Det finns anledning att uppmärksamma att trots att arbetsmarknadsperspektivet är det enskilt viktigaste perspektivet att beakta vid placering av nyanlända, kan det vid en gynnsam arbetsmarknadssituation innebära en att nyanlända hamnar utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

18.2.5 Begränsad effekt av ett villkorat etableringsboende

Utredningen konstaterar att nyanlända är i stort behov av stöd för att komma i arbete. Det skall dock konstateras att Arbetsförmedlingens närvaro i kommunerna numera är starkt begränsat med en mer eller mindre total frånvaro från mindre kommuner, innebärande sämre service och därmed begränsning till stödinsatser för nyanlända i många kommuner.

18.3 Konsekvenser för enskilda

18.3.2 Nyanländas möjlighet till ett långsiktigt boende kommer fortsatt variera kraftig över landet

Utredningen konstaterar att ”I många kommuner är dock tre år i bostadskö inte tillräckligt. Exempelvis är den genomsnittliga kötiden bland de allmännyttiga bostadsföretagen över fem år i och nära storstäder (se avsnitt 5.4.7)”. (sidan 356). Detta faktum skulle med ett större beaktande av bostadssituationen vid fördelning av nyanlända mellan kommuner innebära att storkommuner och kommuner i närheten av dessa skulle få färre anvisningar trots att de har betydande större resurser inom andra områden och ökad anvisning till mindre kommuner med minskande kommuninvånarantal, enklare etablering på den ordinarie bostadsmarknaden på grund av ledig kapacitet inom bostadsbeståndet, högre arbetslöshet och samtidigt begränsade andra resurser.

Natalie Ström
Kommunstyrelsens ordförande